

MALLI I.
Kirjallinen koe
LOPPUTENTTI SUOMEN KIELESTÄ JA KIRJALLISUUDESTA 2021–2022

1. Kieli

En pysty _____ (sanoa) sinulle onko suomi "kaunis" kieli. En tarkoita, että se olisi äänteellisesti _____ (ruma), päinvastoin. Tätä kieltä ei voi _____ (kuvata) pelkin esteettisin käsittein. Esitit minulle vaikean _____ (kysymys): miltä suomen kieli kuulostaa?

Minulle ei ole enää yhtä herkkä korva suomen kielen suhteen kuin silloin kun oli vasta _____ (tulla) tänne. Silti nykyäänkin, kun esimerkiksi kuuntelen radiota, minulla saattaa pistää korvaanjokin sana, joka kuulostaa erityisen _____ (komea), _____ (agressiivinen), _____ (raju), _____ (rauhottava) tai _____ (korea) vaikkei minulla ole aavistustakaan mitä se tarkoittaa.

Yritän kuvailla sinulle joitakin _____ (vaikutelma, omistusliite). Toivottavasti saat pian todistaa kaiken omin korvin.

Aluksi on _____ (mainita) muurahainen. Se on lempisanani. -- Sitä ei ole helppo lausua, eihän? Minullekin se on _____ (vaikea). -- Toinen hauska sana on kuu, se äännetään couuu. Kuvittele, että havahdut keskellä _____ (yö) ja tietämättä itsekään miksi lähdet _____ (kulkea) metsään, hikoilet. -

- Muutut _____ (susi). Muodonmuutoksesi puolivälissä kohotat kuonosi kohta _____ (tuo valkoinen pallo) -- ja panet huulesi torvelle kuin jäljitelläksesi _____ (tuo) silmistäsi heijastuvaa pyöreää jumalaa. Ulvot: "couuuu"!

(Philippe Guicheteau: Sunnuntaikirjeitä Suomesta. Tammi, Hki, 1999)

TEHTÄVÄT JA ARVIOINTI:

1. Laita suluissa olevat sanat oikeaan muotoon. 2 p.
2. Kuvaile tekstin perusteella partitiivin muodostusta ja käyttöä 2 p. + 3 p.
3. Suomen kielen omistusliitejärjestelmä. 2 p.

2. Kirjallisuus

2.1. Tulkitse seuraavaa katkelmaa Elias Lönnrotin Kalevalasta! (Minkä aiheen kalevalaisesta tulkinnasta on kyse? Analysoi runomitan ominaisuuksia!)

2.2. Yritä sijoittaa katkelma eepoksen kokonaisuuteen!

2.3. Kerro eepoksen ja Lönnrotin roolista suomalaisen kirjallisuuden kontekstissa!

”Marjatta, korea kuopus, viikon viipyi paimenessa.
Paha on olla paimenessa, tyttölapsen liiatenki:
mato heinässä matavi, sisiliskot siuottavi.

Ei mato maellutkana, sisilisko siuotellut.
Kirkui marjanen mäeltä, puolukkainen kankahalta:
»Tule, neiti, noppimahan, punaposki, poimimahan,
tinarinta, riipimähän, vyö vaski, valitsemahan,
ennenkuin etana syöpi, mato musta muikkoavi!
Sata on saanut katsomahan, tuhat ilman istumahan,
sata neittä, tuhat naista, lapsia epälukuisin,
ei ken koskisi minuhun, poimisi minun poloisen.«

Marjatta, korea kuopus, meni matkoa vähäisen,
meni marjan katsantahan, punapuolan poimintahan
hyppysillähän hyvillä, kätösillä kaunihilla.

Keksi marjasen mäeltä, punapuolan kankahalta:
on marja näkemiänsä, puola ilmoim luomiansa,
ylähätkö maasta syöä, alahahko puuhun nousta!

Tempoi kartun kankahalta, jolla marjan maahan sorti.
Niinpä marja maasta nousi kaunoisille kautoloille,
kaunoisilta kautoloilta puhtahille polviloille,
duhtahilta polviloilta heleville helmasille.

Nousi siitä vyörivoille, vyörivoilta rinnoillensa,
rinnoiltansa leuoillensa, leuoiltansa huulillensa;
siitä suuhun suikahutti, keikahutti kielellensä,
kieleltä keruksisihin, siitä vatsahan valahti.

Marjatta, korea kuopus, tuosta tyytyi, tuosta täytyi,
tuosta paksuksi panihe, lihavaksi liittelihe.”

Elias Lönnrot: *Kalevala* (1849)

ARVIOINTI:

Tekstin tulkinta: 4 p.

Kirjallisuushistoriallinen ulottuvuus: 2 p.

Tyylipiirteiden analyysi: 2 p.

Osallistuminen: 1 p.

Vastauksen poikkeuksellinen kielellinen ja tyyllinen laatu: lisää 0,50 p.

MALLI II.
Kirjallinen koe
LOPPUTENTTI SUOMEN KIELESTÄ JA KIRJALLISUUDESTA 2021–2022

1. Kieli

Olimme 18-vuotiaita ja juhlistamassa uutta vuotta _____ (ravintola). Silloin tapasin tulevan mieheni tanssilattialla. Kihloihin mentiin ja yhteen muutettiin muutaman vuoden _____ (seurustelu) jälkeen. _____ (eräs syksy) miehen opiskelut veivät opiskelijavaihtoon Pietariin. _____ (minä) oli valtava ikävä häntä, vaihdoimme kirjeitä ja kortteja tiuhaan tahtiin - silloin ei vielä ollut _____ (kännykkä). Kävin myös _____ (katsoa) kaivattuani Pietarissa. Toisen kerran _____ (kun vierailin - lauseenvastike) Pietarissa lähdimme viikonloppuna _____ (tavata) kansainvälisiä ystäviämme paikalliseen kapakkaan. Matkustimme _____ (metro). Kesken rullaportaiden kihlattuani kysyi: "Tuletko vaimokseni?" Vaikka siitä on kulunut jo 12 vuotta, muistan tunteen kuin eilisen. En kuullut enkä nähnyt mitään, muistan vain, kuinka rullaportaat menivät alaspäin ja _____ (ihminen) kiirehtivät ohi. Metroportaat _____ (lyhetä) ja mieleni valtasi "Kyllä, tietenkin!", mutta en vain saanut sanoja suustani. Sitten tajusin, että portaat loppuvat ja minun pitää _____ (vastata) ja viimeisellä askelmalla huudahdin _____ (vastaus). Pietarista _____ (kun olin palannut - lauseenvastike) ajoin samana yönä vanhempieni luo 100 kilometrin päähän kertomaan uutiseni. Hääpäiväksi valitsimme keväisen lauantain ja heti seuraavana maanantaina lähdimme unelmiemme häämatkalle _____ (Sri Lanka). Nyt meillä on _____ (3, lapsi), talonrakennusprojekti, työt ja opiskelut. Mutta joka kerta, kun menen metron _____ (rullaportaat), katson niiden päättymistä kuin silloin 12 vuotta sitten.

(Marja Juselius, Kodin Kuvalehti 5/2007)

TEHTÄVÄT JA ARVIOINTI:

1. Laita suluissa olevat sanat/sivulauseet oikeaan muotoon! 2 p.
2. Millaisiksi lauseenvastikkeiksi voi muuttaa suluissa olevat sivulauseet? Selitä miksi! 2 p.
3. Käyttämällä tekstiäkin kuvaile passiivin muodostusta ja käyttöä 2 p. + 3 p.

2. Kirjallisuus

2.1. Tulkitse seuraavaa katkelmaa Aleksis Kiven romaanista! (Puhu lajikysymyksistä, luonnehdi henkilöiden kuvaamisen tapaa! Sijoita veljesten tämä seikkailu romaanin juoneen ja tulkitse sitä koko juonen kontekstissa!)

2.2. Mihin kirjallisuushistorialliseen kauteen Kiven romaani kuuluu? Miten ajan tyyliuutaukset kuvastuvat tekstissä?

2.3. Kirjoita lyhyesti *Seitsemän veljeks*en sijasta Kiven tuotannossa!

”JUHANI. Elettiinpä ennenkin,

Vaikk' ojan takan' oltiin...

Mutta peijakas meidän kuitenkin viimein täällä perii. Se on niinkuin kädessä, te mullisaukon pojat.

AAPO. Senhän minä kohta sanoin käydessämme jäniksen passiin. Voi meitä hulluja! Sissit ja mustalaiset tällä tavalla rähmästelkötöit ilmi-taivaan alla.

TIMO. Jumalan taivas kuitenkin.

AAPO. Asua täällä susien ja karhujen kanssa.

TUOMAS. Ja Jumalan kanssa.

JUHANI. Oikein, Tuomas! Jumalan ja hänen enkeleinsä kanssa. Ah! jos nyt taitaisimme katsoa autuaan sielun ja ruumiin silmällä, niin selvästä näkisimme, kuinka koko joukko suojelevia siipi-enkeliä on meidän piirtänyt ja kuinka itse Jumala harmaana äijänä istuu vallan keskellämme tässä kuin armahin isä.

SIMEONI. Mutta mitä aattelee nyt äitiparka?

TUOMAS. Hän mielisi peitota meitä paistikkaiksi, koska vaan kynsiinsä joutuisimme.

JUHANI. Ai poika, saisimmepa saunan!

TUOMAS. Saunan, saunan!

JUHANI. Kipinöitsevän saunan! Niin, kylläs sen tiedät.

AAPO. Se viimeinkin on saatavamme.

SIMEONI. Hyvin tietysti. Sentähden on parasta mennä ottamaan se sauna ja päästä kerran näistä härkäpäivistä.

JUHANI. Härkä ei juuri käyskelekkään vapaa-ehdoisesti teuraspenkkiin, veikkoseni.

AAPO. Mitä jaarittelet, poika? Talvi lähestyy ja meille ei annettukaan syntyissämme turkkia niskaan.

SIMEONI. Ei siis muuta kuin kotia mars! ja tulla löylytetyksi, ja syystä kyllä, syystä kyllä.

JUHANI. Säästyköön, veljet, säästyköön selkämme vielä kuitenkin muutamat vuorokaudet. Emmehän tiedä mitä pelastus-keinoa Jumala meille keksii vielä mennessä parin kolmen päivän. Niin, täällä, täällä pylyykäämme vielä: tuossa päivämme, tuon kantosen valkean ympärillä, ja yömmehävissä koijussa, röhötellen rinnakkain rivissä kuin emän naskit pahnoilla. - Mutta mitä sanot sinä, Lauri pokko, siellä savulaukussa? Mitä? Käymmekö koreasti pieksiäislöylyyn?

LAURI. Ollaanhan täällä vielä.

JUHANI. Senhän minäkin parhaaksi harkitsen. Juuri niin!”

Aleksis Kivi: *Seitsemän veljestä* (1873)

ARVIOINTI:

Tekstin tulkinta: 4 p.

Kirjallisuushistoriallinen ulottuvuus: 2 p.

Tyylipiirteiden analyysi: 2 p.

Osallistuminen: 1 p.

Vastauksen poikkeuksellinen kielellinen ja tyylillinen laatu: lisää 0,50 p.

MALLI III.
Kirjallinen koe
LOPPUTENTTI SUOMEN KIELESTÄ JA KIRJALLISUUDESTA 2021–2022

1. Kieli

A. Kevät. Darja tuli junalla ja linja-autolla kahlassi tieltä kotinsa pihalle, potki hiihtokengillään lunta portailta ja meni sisään _____ (kylmä huone). Hän istui tuoliin, katseli _____ (huonekalut), joilla ei nyt ollut käyttäjiä - huoneessa tuntui _____ (kylmä) kuin ulkona. Myöhään _____ (ilta) kun hän oli lämmittänyt pirtin uunia ja syönyt leipää ja Tampereelta asti _____ (tuoda - partisiippi) tomaatteja, hän puki anorakin ylleen ja _____ (hiihtää) yli järven Kolströmin niemeen. Pieti nukkui vuoteessa partaisena, kulunut raanu yllään. Äijä ojensi kätensä ja käski istua. --

Hän istui tuoliin ja katseli _____ (nukkuva mies), pienten silmien mustat ripset näyttivät ulottuvan poskille.

- Näkikö kukaan sinun _____ (tulla - lauseenvastike) tänne?

Darja Pudisti päätään.

- Päivällä näin joitakin akkoja kun tulin linja-autossa, mutta meillä _____ (käydä - negatiivinen) ketään.

(Timo K. Mukka: *Kyyhky ja aurinko*, 1973)

B. Joitakin vuosia sitten Suomessa kohuttiin eliittikouluista. Ajatus, että _____ (lahjakas) lapset sijoitettaisiin taitojaan vastaaviin kouluihin, sai demokraattiselta kansakunnalta tuomion. Kaunis tasavertaisuuden tavoite, kaikille samat mahdollisuudet, elää tiukasti suomalaissydämissä.

Urheilussa tämä tavoite _____ (unohtaa). Huomaamattamme olemme luoneet lasten ja nuorten urheilusta ja liikunnasta kilpailupainotteista, voittoa tavoittelevaa toimintaa. Ne, _____ (joka) eivät pysy tahdissa mukana Kalevala eivät vastaa joukkueen johdon ja vanhempien kunnianhimoisia tavoitteita, putoavat armotta pois. -- Tavoite, että kaikista nuorista _____ (tulla) huippu-urheilijoita, on kuitenkin vähintäänkin epätoivoinen. Suomessa on korkeintaan 1500 _____ (ammattimainen huipuu-urheilija).

(Pirkka-lehti, marraskuu 2003, ote pääkirjoituksesta)

TEHTÄVÄT JA ARVIOINTI:

1. Laita suluissa olevat sanat oikeaan muotoon! 2 p.
2. Valitse A-tekstistä kaksivartaloiset sanat. Perustele valintasi! 4 p.
3. Kuvaile B-tekstin perusteella nominien monikkojen muodostusta! 3 p.

2. Kirjallisuus

2.1. Tulkitse seuraavaa katkelmaa Väinö Linnan romaanista! (Luonnehdi tekstin tyyliä, siitä heijastuvaa sotakäsitystä ja suhtautumista romantisoituun isänmaallisuuteen!)

2.2. Mihin historialliseen tapahtumaan romaani liittyy? Miten sota ja sotilaat kuvataan romaanissa?

2.3. Sijoita Väinö Linnan romaani 1900-luvun suomalaiseen kirjallisuuteen, vuosisadan toisen puoliskon intertekstuaaliseen kenttään.

”Niin kuin hyvin tiedetään, on Jumala kaikkivaltias, kaikkietävä ja kaukaa viisas. Niinpä hän oli aikoinaan antanut metsäpalon polttaa kymmeniä hehtaareja valtion metsää eräällä hietakankaalla lähellä Joensuun kaupunkia. Tapansa mukaisesti koettivat ihmiset kaikkensa ponnistaen keskeyttää hänen työnsä, mutta järkähtämättä hän poltti metsää niin laajalta alueelta kuin katsoi tuleviin tarkoituksiinsa sopivaksi.

Muuan eversti huomasi ensimmäisenä miten pitkälle oli ulottunut kaikkivaltiaan katse. Hän oli erään armeijakunnan esikuntapäällikkö, ja joukkoja sijoitellessaan hän huomasi paloaukean erittäin sopivaksi majoituspaikaksi. Suomen talvisota oli sodittu, sota joka oli kaikista siihenastisista paras, sillä siinä voittivat molemmat osapuolet. Suomalaiset voittivat sikäli vähemmän, että heidän täytyi luovuttaa alueitaan vastustajilleen ja vetäytyä tämän johdosta syntyneen uuden rajan taakse.”

Väinö Linna: *Tuntematon sotilas* (1954)

ARVIOINTI:

Tekstin tulkinta: 4 p.

Kirjallisuushistoriallinen ulottuvuus: 2 p.

Tyylipiirteiden analyysi: 2 p.

Osallistuminen: 1 p.

Vastauksen poikkeuksellinen kielellinen ja tyylillinen laatu: lisää 0,50 p.